

De Raaf in de Maashorst en Noord Brabant 2018

Raven
werkgroep
onderdeel van Vogelwacht Uden e.o.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Introductie	5
Ravenwerkgroep Vogelwacht Uden e.o.	6
Voorkomen van verstoring	6
Geschiedenis van de Raven in de Maashorst	6
Logboek van activiteiten van de Raven en de Ravenwerkgroep	6
Activiteiten andere Ravnennesten in Noord-Brabant	8
Biometrische gegevens van de geringde Raven	9
Contactgegevens Ravenwerkgroep Nederland.....	9
Ontwikkeling Raven in Noord-Brabant	10
Terugmeldingen kleurringen	11
Aanbevelingen	14

Foto voorkant: John Vereijken

F18 van de Loonse en Drunense Duinen ondergaat het ringen en opmeten even rustig zoals alle anderen

Samenvatting

In het broedseizoen 2018 is het Ravenpaar, dat al een paar jaren in de Maashorst broedt, gemonitord door de Ravenwerkgroep van Vogelwacht Uden e.o.. Hiermee wilden we de broedbiologie beter in beeld brengen en door middel van het aanbrengen van kleurringen bij de jonge Raven de verspreiding van Raven binnen de Maashorst endaarbuiten in kaart brengen. Hulp werd ingeschakeld van de Ravenwerkgroep Nederland voor het kleurringen van de jongen. Begin februari waren de Raven heel luidruchtig en dat was ook weer de tijd (net als in 2017) voor een zoektocht naar een tweede paar of een mogelijke nestplaats van dat tweede paar te plannen. Dit omdat er al een aantal jaar, tenminste, drie volwassen Raven werden gezien. Aan deze zoektocht doen verschillende leden van de Vogelwacht mee maar helaas werd er niks gevonden. Daarop hebben we ons dit seizoen weer alleen op het bekende broedpaar gericht.

Na half februari was het nieuwe nest af; het oude nest was, in de zomer van 2017, vakkundig door de toen jongen Raven, gesloopt en uit de nestboom verwijderd. Daarna werden de Raven weer stiller rond het nest, een teken dat er eieren zouden kunnen zijn... Later in de maand wordt gezien dat er een Raaf op wacht zit en het nestbos nauwlettend in de gaten houdt.

Op 25 maart worden poepjes onder de boom gezien, een teken dat er jongen zijn en daarop wordt een filmopname van het nest mbv een lange stok vanaf de grond gepland... Bij die filmopnames op vijf april worden vijf dikke jongen gezien en worden de ringers benaderd voor het kleurringen van de jongen. Op acht april worden de vijf jongen geringd met rechts een oranje kleurring beginnend met een letter E en dan twee cijfers (E70-E74) en links een aluminium standaard vogeltrekstationsring. Het grootste jong blijkt al 1064 gram zwaar te zijn en vier van de vijf jongen wogen meer dan een kilo! Foto's van de ouders die tijdens het ringen in een naastgelegen boom gingen zitten laten zien dat deze net als in 2017 ongeringd waren, maar dat geeft geen zekerheid dat het dezelfde ouders waren als in eerdere jaren.

De leeftijd bij het ringen, op basis van de vleugellengte van het oudste jong, geeft aan dat deze 30 dagen oud was. De eerste eileg moet dan op donderdag 13 februari 2018 geweest zijn, elf dagen later dan in 2017. Weer zijn onze Raven verreweg de vroegste van Nederland!

Op 22 april 2018 wordt de eerste takkeling gezien en op 11 mei zijn alle jongen uitgevlogen. Op 15 mei worden nog zes Raven gezien en op vanaf 17 mei nog maar maximaal vijf Raven. Op 27 juli worden voor het laatst vijf Raven waargenomen maar op 25 augustus nog wel twee Raven met oranje kleurringen. Tot in oktober worden vier of vijf Raven waargenomen maar daarvan is niet bekend of ze geringd waren.

Twee Raven die in 2017 in de Maashorst uit het ei gekropen zijn worden in augustus en september teruggemeld vanaf de Vuilstortplaats in Barneveld, 47 km pal te noorden van het nest, Een daarvan was daar in augustus 2017 ook al gemeld.

In Noord Brabant zijn dit jaar nog vier succesvolle Ravenlegsels gemeld: één bij de Oisterwijkse Vennen, hetzelfde paar dat daar vorig jaar begon, een paar in de Loonse en Drunense duinen (op een andere locatie dan vorig jaar), in het Leendersbos en op de Stippelberg. In totaal werden dit jaar in Noord-Brabant zeker zeventien jongen geboren.

Naar aanleiding van het onderzoek van dit jaar willen we de volgende aanbevelingen doen

1. Doorgaan met monitoren van het nest, de jongen voorzien van kleurringen en terugmeldingen verwerken.
2. Het aantal terugmeldingen van gekleurringde Raven is vooralsnog laag is maar wel goed mogelijk Dat er nog geen vogels ouder dan 2 kj teruggemeld worden en dat roept vragen op.

Het vergt dan ook langere adem om mogelijke terugmeldingen te verzamelen en te administreren.

3. In de baltsperiode een aantal potentiële plaatsen van een mogelijk tweede Ravenpaar in de gaten houden in de richting van Zeeland.
4. Kadavers van aangereden grootwild neerleggen en met cameravallen monitoren.

Jonge Raven in het nest vlak voor het ringen

Introductie

In 2018 heeft, voor het zevende achtereenvolgende jaar, de Raaf succesvol gebroed in de Maashorst. Deze broedgevallen zijn gelukkig niet meer uniek in Noord-Brabant en het succesvol broeden van deze vogelsoort, die aan de top van de voedselketen staat, geeft bij uitstek de kracht en potentie van het natuurgebied aan.

Door de Roofvogelwerkgroep van Vogelwacht Uden e.o. is alleen in 2012 en 2013 iets van onderzoek gedaan naar legselgrootte en overleving in de jongenfase. Daarna werd in overleg met de terreinbeheerder SBB besloten dit werk te staken totdat duidelijk zou zijn dat de gebruikte methoden niet verstorend zouden werken. Dit heeft, in samenwerking met de landelijke Ravenwerkgroep, geleid tot een nieuw protocol waarmee nog geen verstoring is aangetoond. Daarop werd in 2016 dat beleid losgelaten en was er meer onderzoek mogelijk en werd ook gedaan, het nest werd nauwlettender in de gaten gehouden en voor het eerst werden de vijf jongen gekleurringd om verspreiding van de jongen in beeld te brengen.

Dit jaar is het nest weer goed gemonitord en de jongen geringd en is er zelfs naar een tweede nest gezocht omdat er veel waarnemingen waren van andere Raven, dan het bekende broedpaar, uit de richting van Zeeland. Daarnaast is er een goed begin gemaakt monitoringsonderzoek in de Maashorst op kleine zoogdieren en macrofauna, soortgroepen waarop Raven effect kunnen hebben.

In dit verslag worden de details en werkzaamheden van de Ravenwerkgroep van Vogelwacht Uden e.o. samengevat. Ook worden aanbevelingen gegeven voor de komende jaren.

Leo Ballering, december 2018

Kleurring E71, foto Mignon vd Wittenboer

Ravenwerkgroep Vogelwacht Uden e.o.

Begin 2016 is de Ravenwerkgroep opgestart vanuit Vogelwacht Uden e.o. De werkgroep bestond in 2018 uit de volgende leden:

- Wim Gremmen en Otto Kwak: wekelijks monitoren van het nest en de ouders
- Jan van de Tillaart en Willy van Lanen: 'spiegelen' van het nest
- Peter van de Braak: communicatie en updates naar bestuur Vogelwacht Uden
- Jos van der Wijst: communicatie naar natuurwerkgroepen van de Maashorst en beheerder budget vanuit de Stichting Natuurorganisaties De Maashorst
- Marc Poulussen, vertegenwoordiger van terreinbeheerder SBB
- Mignon van den Wittenboer en Leo Ballering: coördinatie en verslaglegging, contact met ringers
- In de Whatsapp groep van deze werkgroep zitten naast bovenstaande mensen ook Marjo van Kreijl, Hans de Vos Burchard en John Vereijken

Voorkomen van verstoring

Nota Bene: Om verstoring zoveel mogelijk te voorkomen is het protocol dat het nest gedurende de baltsfase, nestbouwfase en eifase alleen en sprotadich vanaf de grond te monitoren, alleen één keer in de vroege jongenfase te 'spiegelen' en de nestboom alleen te beklimmen bij het ringen!

Geschiedenis van de Raven in de Maashorst

Jaar	Aantal jongen	Opmerkingen
2010		In de herfst is voor het eerst een Raaf waargenomen vanaf de A50 aan de kant van de Kanonsberg
2011		In het voorjaar is een paartje in de Maashorst waargenomen, geen balts, ook in de herfst is minimaal 1 exemplaar waargenomen
2012	3	Eerste Ravenbroedgeval in Noord Brabant in 92 jaar!
2013	4	
2014	5	5 eieren gespiegeld
2015	3	
2016	5	Alle jongen gekleuringd (C62-C66) en uitgevlogen
2017	5	Alle jongen gekleuringd (E26-E30) en uitgevlogen
2018	5	Alle jongen gekleuringd (E70-E74) en uitgevlogen

Logboek van activiteiten van de Raven en de Ravenwerkgroep

Datum	Activiteit / Waarneming
23Dec17	2 baltsende Raven boven Steenberg.
Dec17 Jan18	Raven houden zich in de wintermaanden veelvuldig op bij Wisentengebied, Steenberg en het Beekdal, maar er zijn ook meldingen vanaf Kanonsberg of Munse Heide... twee paren?

Datum	Activiteit / Waarneming
07Jan18	Nog geen nestbouw op bekende nestplaats
11Jan18	Twee Raven gemeld bij oude nestplaats.. Waarnemingen van Raaf op waarneming.nl zijn weer op embargo gezet
23Jan18	Geen baltsactiviteit of Raven bij nestbos, nog geen aanzet tot nieuw nest... (oude nest was door de jonge Raven van vorig jaar vakkundig gesloopt)
28Jan18	Geen baltsactiviteit of Raven bij nestbos, nog geen aanzet tot nieuw nest...
02Feb18	Geen baltsactiviteit of Raven bij nestbos, ook geen waarnemingen de laatste weken in Wistentgebied Zoektocht naar Raven in noordelijk deel vd Maashorst door Wim levert niks op
03Feb18	Student van Stg Tauros meldt twee Raven in het Wisentwengebied die later naar ZW vliegen
04Feb18	Zoektocht naar Raven in oostelijk deel vd Maashorst (door Mignon, Wiliam en Jan, wisent wengebied en Zevenhuizerweg) heeft niks opgeleverd, de zoektocht eindigde in het noordelijk deel vd Maashorst en leverde op de valreep een Raaf bij het nestbos op.. Raaf was alert en vloog roepend rond, in het nestbos een plateau / begin nieuw nest gevonden in boom iets ten noorden van oude nestboom
05Feb18	3 Raven gemeld vanaf Zevenhuizerweg! En een buitelende Raaf boven de Munse heide die richting nestbos vloog, aanzet nestbouw in oude nestboom wordt gezien. Om de rust te bewaren wordt besloten twee weken niet bij het nestbos te kijken
06Feb18	Raaf met takken in zijn bek wordt gezien bij oude nestplaats
18Feb18	Nest lijkt klaar, paar in het nestbos aanwezig
19Feb18	Nest is klaar, Raaf vloog stilletjes weg vanaf de rand vh nestbos.. aanwijzing voor broeden van de andere Raaf Tegelijkertijd worden er 4 Raven gemeld door Chris ten oosten van het vierlandenpunt!!
23Feb18	Mignon en Berry melden onafhankelijk op verschillende dagen Raven(roep en zichtwaarneming) vanaf Dinthers bos, bij Heise Hoeve, nieuwe locatie? Hier komen nauwelijks waarnemers...
25Feb18	Verder zoektocht in Dinthers bos levert niks op. Hans dVB meldt dat de Raven vroeg lijken te zijn, dit jaar...
25Mar18	Er zijn jongen! De eerste poepsporen zijn onder het nest gevonden. Leeftijdsschatting: een week oud...
31Mar18	Ringer Hans dVB meldt dat onze Raven weer de eersten lijken te zijn...
05Apr18	Jan en Willy 'spiegelen' / filmen samen met Arno, vijf jonge Raven op het nest, klaar om geringd te worden! Ringer wordt gepolst voor een ringdatum
08Apr18	Ringdatum, Mignon is erbij samen met John Vereijken en verzorgd de catering, Jan, Peter en Willy. Vijf jongen geringd met kleurringen (E70-E74) en hadden de leeftijd van 25 tot 30 dagen... eerste eileg is berekend op 13Feb18, twee weken later dan in 2017, gewichten tussen 969 en 1064 gram met 4 van de 5 boven de kilo
13Apr18	Jos meldt twee Raven in gevecht met buizerd boven Steenberg, het lijkt onwaarschijnlijk dat dit het bekende Ravenpaar is...
22Apr18	De eerste twee takkelingen worden gezien, andere drie jongen zitten nog op het nest

Datum	Activiteit / Waarneming
27Apr18	Bart Gras meldt dat er boven zijn hoofd op de Munse heide een zwarte vogel gevangen werd door een Zwarte Wouw (!), daarna werd de wouw weggejaagd door een volwassen Raaf waarbij de prooi viel, maar helaas niet teruggevonden kon worden... zou er een jonge Raaf gesneuveld zijn? Zelfs een juveniele Raaf zou een hele grote prooi zijn voor een Zwarte Wouw... we gaan het zien
04Mei18	1 jong met ring gezien op kale tak buiten het nest
11Mei18	De hele familie, paar met vijf jongen wordt gezien op de Munse Heide, allen zijn dus uitgevlogen. Details worden nu met de buitenwereld gedeeld oa via de Vogelwacht appgroep. Verschil in geluid tussen ouderen en jongen duidelijk.. jongen hebben 'kinderstemmen'. Later op de middag werd de hele familie gezien in het nestbos waar ze veel lawaai maakten, toen ze de waarnemer zagen gaven de ouders een schreeuw en gelijk waren alle jongen stil, pas toen de waarnemer een stuk verder was begonnen ze weer zacht geluid te maken
14Mei18	Vijf jongen Raven aanwezig op de Kanonsberg
15Mei18	Zes Raven jagen een zwarte wouw weg boven de kanonsberg
17Mei18	Vijf jongen Raven aanwezig bij het nestbos
22Mei18	Raaf gefotografeerd op "M" op de kanonsberg, daar doen ze zich regelmatig tegoed aan de rommel die recreanten daar achterlaten.. nu lag er waarschijnlijk veel van het Pinksterweekend
27Jul18	Melding van vijf Raven in Wisentengebied waarschijnlijk de jongen maar afstand was te groot om ringen te zien, ook geen onderlinge verschillen in grootte, kleur of ruipatroon kunnen onderscheiden
25Aug18	Twee Raven met oranje kleurringen erg actief op de Slabroekse Bergen maar waarnemer heeft geen telescoop om de ringen af te lezen
02Sep18	Tijdens een controle rondje geen Raven aangetroffen op de Slabroekse Bergen of bij het nestbos, wel een ex bij de uitkijkbult bij de wisenten
03Sep18	Vier Raven aangetroffen op de grond bij de Wisenten en later op de Karlingerweg, geen ringen waargenomen
14Okt18	5 Raven waargenomen met een rode wouw boven het Wisentengebied ter hoogte van de Zevenhuizerweg
18Dec18	Tijdens jaarlijkse PTT ronde heeft Marjo twee Raven boven de Vangkooi gezien , die daarna naar het nestbos vlogen.

Activiteiten andere Ravnennesten in Noord-Brabant

29Mar18	John Vereijken, SBB boswachter Peelgebieden en Roofvogelonderzoeker heeft op de Stippelberg een Ravnennest ontdekt en denkt dat er op eieren gebroed wordt, nest zit op 22 tot 24 meter, Jan en Willy gaan assisteren met 'spiegelen'
05Apr18	Er wordt een bijdrage gevraagd van onze werkgroep voor een tekst in een boekje over Raven, Peter wordt als vrijwilliger aangewezen, ☺, ook al omdat hij mooie foto's heeft geleverd
08Apr18	John Vereijken meldt dat het nest op de Stippelberg waarschijnlijk toch niet bewoond is, geen poepjes en geen Ravenwaarnemingen

13Apr18	John Vereijken meldt dat hij een ander actief nest in de Stippelberg gevonden heeft, hij regelt met Jan zelf een spiegelactie...
23Apr18	Mignon heeft met Jan, William en John V het nest op de Stippelberg gefilmd: drie jongen van minder dan een week oud, over drie weken kunnen ze geringd worden Ringer Hans dVB bevestigd dat nieuwe nesten, na een mislukking, vaak kleiner zijn dan de eersten... normaal 1 tot 2 jongen.
24Apr1	Er wordt een nieuw nest in Brabant gemeld vanaf de Loonse en Drunense Duinen (LDD), op een andere locatie dan het succesvolle nest van vorig jaar, dat door te veel belangstelling van fotografen niet meer door de ouders bezocht wordt (met een looppad naar het nest incl bewegwijzering met verfmarkeringen. Op het nieuwe nest werden een aantal weken 4 jongen gemeld, vandaag voor de tweede maal gespiegeld en jongen worden op 3 weken oud geschat
28Apr18	Ringdatum van 4 jongen Raven op LDD (Leo is daarbij aanwezig geweest met dochter Lotte en haar vriend), vier dikke poemels van 900plus tot 1070 gram van ongeveer 29 tot 31 dagen oud, eerste eileg 04Mar18
11Mei18	Ringdag Raven op de Stippelberg door John Vereijken zelf, kleurringen zijn helaas niet op tijd ter plaatse, allen in goede conditie en tussen de 28 en 30 dagen oud
21Mei18	Ringer Hans dVB meldt het spiegelen van een nieuw Ravenest in het Leenderbos met 2 misschien drie jongen in de leeftijd van 3 tot 4 weken, een heel laat nest en waarschijnlijk ook een vervolgnest na een mislukking
22Jul18	Vraag via appgroep van Annemarie van Diepenbeek, of er nog braakballen van Raven zijn, Hans heeft een zakje met braakballen van het Wekeromse Veld en neemt contact met haar op
16Nov18	Leo houdt een presentatie over de Raaf in Brabant op de Brabantse Biodiversiteitsdag op het provinciehuis in Den Bosch
Dec 2018	Leden Ravenwerkgroep adviseren Natuurcentrum De Maashorst bij het inrichten van een tentoonstelling over de Raaf die vanaf zomer 2019 te bezichtigen zal zijn

Biometrische gegevens van de geringde Raven

Kleurringnummer	Ringnummer	Vleugel (mm)	Gewicht (g)	Lat poot (mm)
E70	7106665	235	1066	10,62
E71	7106666	225	1022	10,28
E72	7106667	227	1046	10,95
E73	7106668	233	1034	10,25
E74	7106669	195	969	10,66

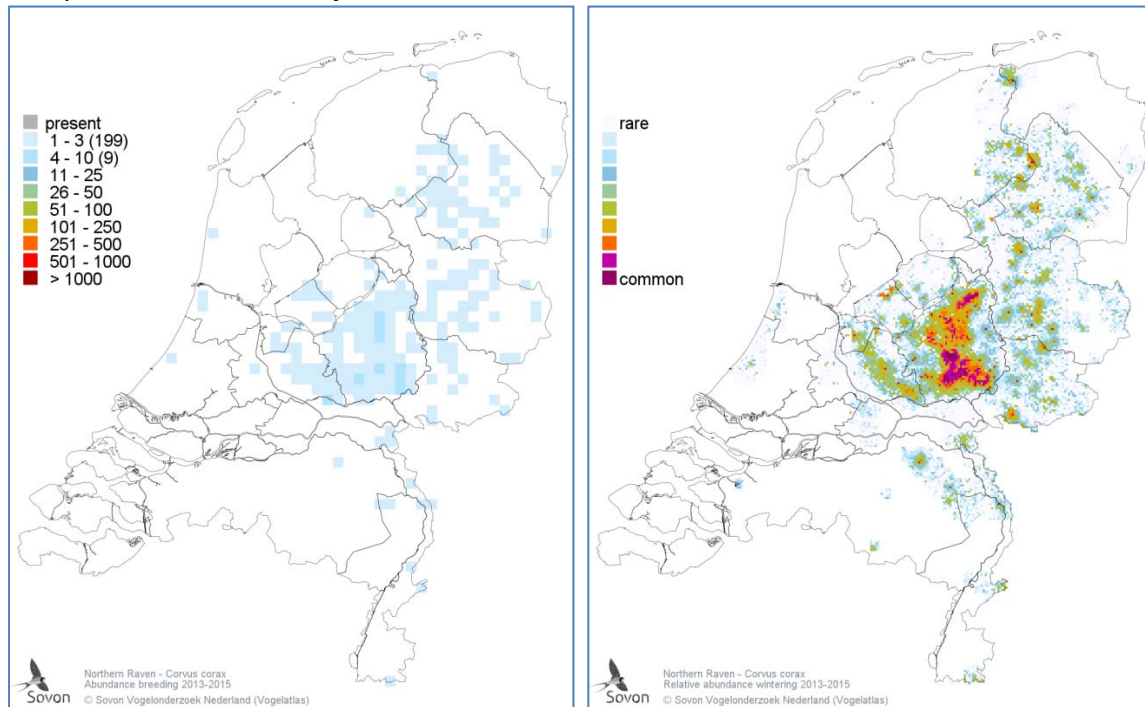
Contactgegevens Ravenwerkgroep Nederland

Hans de Vos Burchart, coördinator: hdevb@euronet.nl

Ontwikkeling Raven in Noord-Brabant

Nadat er in 2012 voor het eerst in 92 jaar Raven uit het ei kropen in Noord-Brabant heeft de soort zich na een tijdje behoorlijk uitgebreid!

Tijdens de tellingen van de nieuwe Vogelatlas tussen 2013 en 2015 zijn er in meerdere grote bosgebieden Raven waargenomen, op de kaart met broedzekerheid (Figuur 1) is dat nog niet zo goed te zien maar op de kaart met de wintersverspreiding (Figuur 2) zien we dat er veel waarnemingen zijn in het noordoosten van de provincie overlopend in Limburg, rond de Kampina, in het zuiden bij de Cartierheide en rond het Markiezaat in het westen.

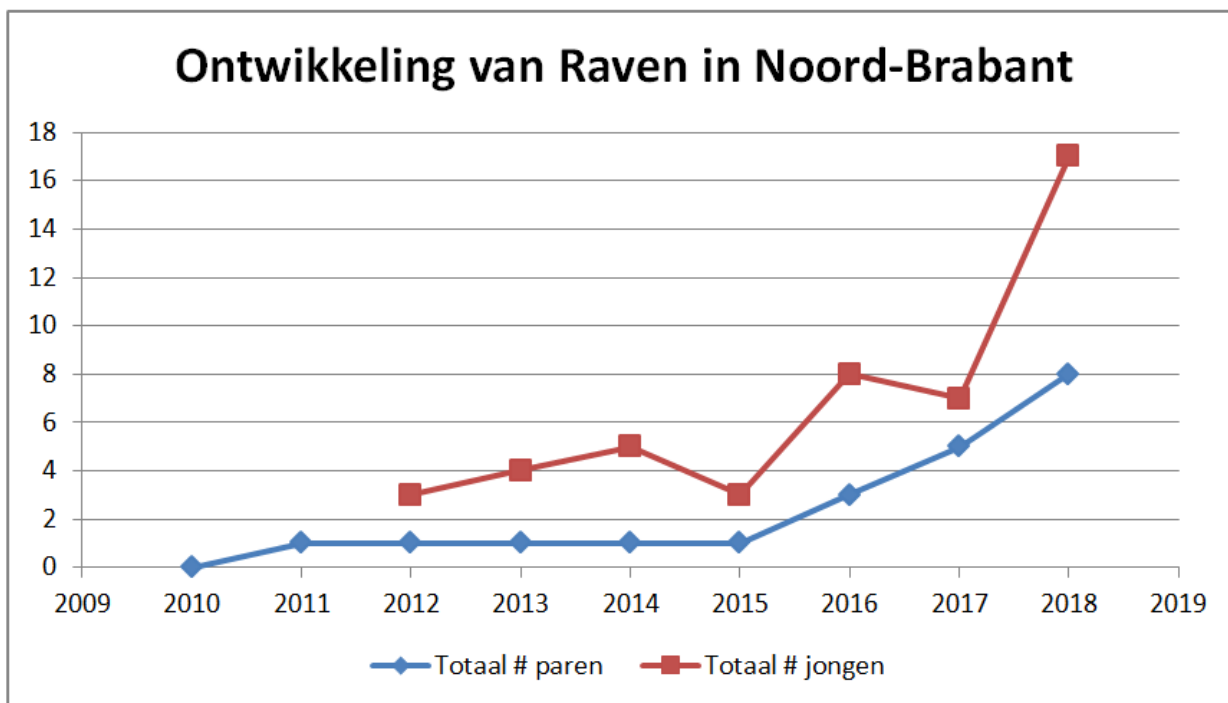

Figuur 1 Broedzekerheid van Raven in Nederland

Figuur 2 Wintersverspreiding (2013-2015) van Raven in Nederland

Direct na de telperiode van de laatste vogelatlas zien we dat het ineens hard gaat. In 2016 volgen er broedgevallen in Oisterwijkse bossen en bij de Stippelberg. Een jaar later in 2017 ook broedgevallen in Loonse en Drunense duinen worden er Ravenparen gemeld (niet broedend) in Zoomland-Mattemburgh (Markiezaat) en het Leenderbos. In dat laatste gebied wordt in 2018 ook gebreed en wordt er een tweede paar gemeld net als (vermoedelijk) zie tekst hierboven in de Maashorst

De ontwikkeling en het aantal gemelde jongen over heel Noord Brabant is goed terug te zien in de volgende grafiek (Figuur 3), per jaar lijken er twee extra paren bij te komen en het aantal jongen dat geboren wordt neemt navenant toe.

Figuur 3 Aantallen ravenparen en jongen in Noord Brabant

Terugmeldingen kleurringen

Uit waarnemingen binnen de Maashorst en een aantal waarnemingen van op dezelfde wijze geringde Raven blijkt dat deze ringen wel degelijk goed zijn af te lezen en zelfs in de vlucht; wij hopen dat er snel meer waarnemingen binnenkomen!

Vanuit GRIEL, de vogelringdatabase, is bekend dat over periode 1911-2011 er in totaal 429 Raven zijn geringd met alleen metalen ringen. Daarvan zijn er 45 (meestal dode) individuen teruggemeld die in Nederland geringd waren. Dat geeft een terugmeldingspercentage van: 10,5% (45/429). Hans de Vos Burchart meldt dat er elk jaar meer kleurringen worden aangelegd (zie Figuur 3) en dat er vanaf 2013 nu 194 Raven met kleurringen geringd zijn. In totaal zijn er in de periode van 2013 tot nu (= kleurringproject) 62 terugmeldingen binnengekomen, allemaal van kleurringen, (terugmeldingspercentage van 32%, drie keer zoveel als in vergelijking met de periode met alleen metalen ringen. Dit zijn voor het overgrote deel terugmeldingen van nog levende vogels. Hier van zijn er 35 unieke terugmeldingen (35 verschillende exemplaren, 18% van het totaal, 56% van het aantal kleurring terugmeldingen). Het ringen met kleurringen heeft dus zeker effect op het aantal terugmeldingen en ongeveer een vijfde van de gekleurde vogels wordt teruggemeld!

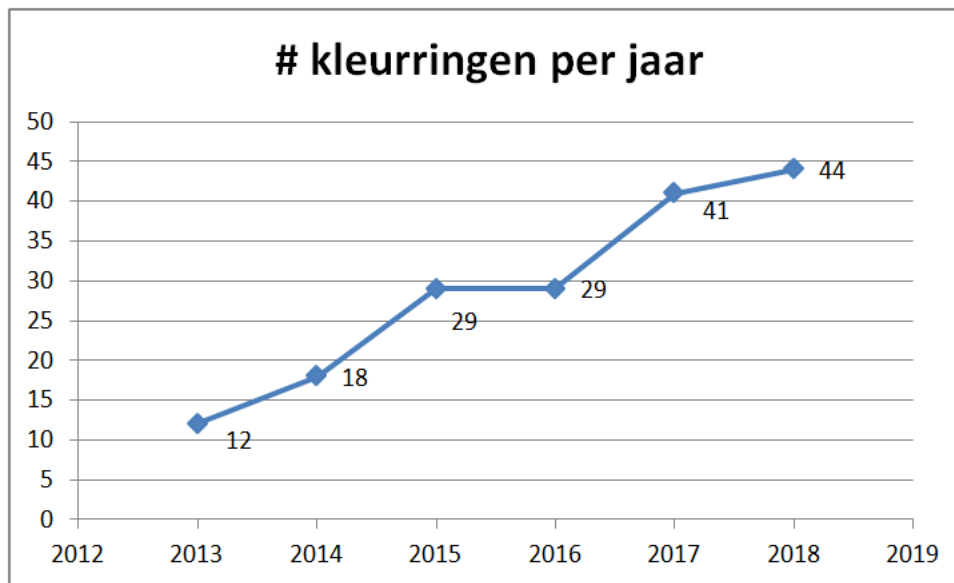
Van de 62 kleurring terugmeldingen zijn er 51 (82%) van Raven jonger dan tweede kalenderjaar en de overige 11 (18%) zijn van vogels die een leeftijd hebben van het tweede kalenderjaar (tussen 2^e en 3^e kj).

Er zijn nog geen oudere vogels teruggemeld. Dit roept vragen op..

1. maken Raven de kleurring misschien los? Hoewel het bekend is dat Raven erg intelligente vogels zijn en zelfs gereedschappen kunnen gebruiken lijkt het onmogelijk dat zij de oranje kleurringen open maken en van hun poot afhalen. Tijdens het ringen worden de uiteindes

van de kleurring aan elkaar gelijkmd met secondenlijm en bij andere soorten is bekend dat dat jaren meegaat.

2. worden de Raven in Nederland gemiddeld niet ouder dan 2 kj; broedrijpe vogels moeten ouder zijn dus wat heeft dat voor invloed op de vestiging en uitbereiding van de Raaf? We zien wel vestigingen en nieuwe broedgevallen dus moeten de Raven in Nederland wel ouder worden. Het aflezen van ravenringen moet vaak van een afstand gebeuren met een telescoop en die is niet altijd beschikbaar. Ook is het wellicht niet bekend dat Raven geringd kunnen zijn en misschien worden ze daarom niet goed bekeken.
3. het kleurringproject loopt nu zes jaar. Er is dus een relatief klein en jong bestand van gekleurringde Raven. Mede daarom worden jonge Raven, die veel zwerven, terug gezien maar zeker ook nog vaak gemist. De uitdaging is om meer te monitoren op pleisterplekken en alerter te zijn op kleurringen. Ook zal de populatie oudere raven met kleurring toenemen. Deze ouderen zijn biotoop vaster en zullen eerder worden waargenomen. Dit soort vragen kan vooralsnog alleen beantwoord worden door meer vogels te voorzien van (kleur)ringen en, bijvoorbeeld, door dit soort publicaties meer bekendheid aan Raven en hun kleurringen te geven.

Figuur 4: aantallen kleurringen aangelegd per jaar

Er zijn een aantal terugmeldingen van de gekleurringde jonge Raven ontvangen van buiten de Maashorst. Twee jongen van 2017 (E28 en E30) zijn in augustus en september dit jaar teruggemeld vanaf de Vuilnisstort in Barneveld (GLD, 47 km recht naar het noorden!) E30 was daar vorig jaar ook al waargenomen

Kleurring	Datum geringd	Datum terugmelding	Plaats terugmelding	Aantal dagen na ringen	Afstand hemelsbreed vanaf ringplaats
E30	26Mar2017	16Aug2017	Vuilstort Barneveld	143	47
E28	26Mar2017	10Aug2018	Vuilstort Barneveld	502	47
E30	26Mar2017	10Aug2018	Vuilstort Barneveld	502	47

Kleurring	Datum geringd	Datum terugmelding	Plaats terugmelding	Aantal dagen na ringen	Afstand hemelsbreed vanaf ringplaats
E28	26Mar2017	20Sep2018	Vuilstort Barneveld	543	47

Daarnaast zijn de jongen van dit jaar meerdere keren teruggemeld vanuit onze werkgroep, dat lijkt triviaal maar geeft heel veel informatie over de jaarlijkse overleving!

Kleurring	Datum geringd	Datum terugmelding	Plaats terugmelding	Aantal dagen na ringen
E70	08Apr2018	11Mei2018	Maashorst, Uden	33
E71	08Apr2018	11Mei2018	Maashorst, Uden	33
E72	08Apr2018	11Mei2018	Maashorst, Uden	33
E73	08Apr2018	11Mei2018	Maashorst, Uden	33
E74	08Apr2018	11Mei2018	Maashorst, Uden	33
E72	08Apr2018	17Mei2018	Maashorst, Uden	39
E73	08Apr2018	17Mei2018	Maashorst, Uden	39

Jongen E72, E73 en E73 op 17mei2018 na het uitvliegen

Aanbevelingen

Naar aanleiding van het onderzoek van dit jaar willen we de volgende aanbevelingen doen

1. Doorgaan met monitoren van het nest, de jongen voorzien van kleurringen en terugmeldingen verwerken
  - Hiermee willen we een langjarige reeks waarnemingen van deze bijzondere broedvogels opbouwen en meer te weten komen over de dispersie van deze vogels vanuit de Maashorst naar andere plaatsen.
  - We hebben gezien dat het aantal terugmeldingen van gekleurringde Raven vooralsnog laag is maar wel goed mogelijk, dat er nog geen vogels ouder dan 2 kj teruggemeld worden en dat roept vragen op. Het vergt dan ook langere adem om mogelijke terugmeldingen te verzamelen en te administreren.
2. In de baltsperiode een aantal potentiële plaatsen van een mogelijk tweede Ravenpaar in de gaten houden: Herperduin, Holenberg/Schajik en ten oosten van telpost Brobbelbies Zuid.
  - Uit verschillende waarnemingen is op te maken dat er waarschijnlijk meer dan één paar Raven in de Maashorst leeft. Mogelijk is of zijn deze gerelateerd aan het bekende broedpaar want in ieder geval één exemplaar werd in de buurt van het nest getolereerd.
3. Kadavers van aangereden grootwild neerleggen en met cameravallen monitoren
  - Cameravallen zijn ideaal om de gedragingen en voedselkeuze van de Raaf en andere aaseters (vogels, zoogdieren en insecten) te bestuderen, ook zouden we hiermee kunnen bewijzen dat, en welke, gekleurringde exemplaren in het gebied aanwezig zijn.

Aanleggen van de metalen ring en knijper die de kleurring vormt terwijl de secondelijm hardt